

Hizkuntzaren Didaktika (2022) Haur Hezkuntza V0.2

Juan Abasolo

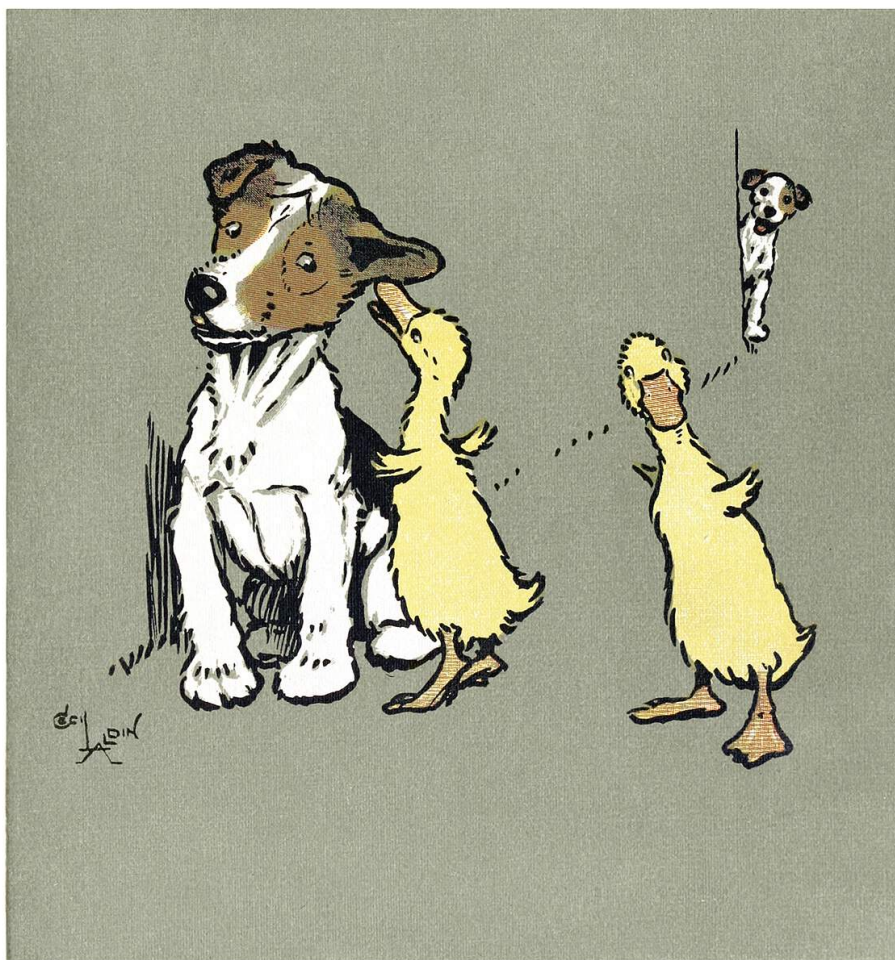
2022-09-23

Contents

Aurretikoak	5
1 Zer da hizkuntza?	7
1.1 Hizkuntza: komunikazio tresna	7
1.2 Hizkuntza: pentsatzeko eta ikasteko tresna	8
1.3 Hizkuntza: sortzeko tresna	11
Lehenengo ariketa: Hausnarketa	12
1.4 Eskolaren eginkizuna hizkuntza arloan	12
1.5 Hizkuntza HHko curriculumean	13
1.6 Aro kritikoa	13
Bigarren ariketa	14
Erreferentziak	14
2 Hizkuntzalaritza	15
2.1 Zer da Hizkuntzalaritza?	15
2.2 Hizkuntzaren atal nagusiak	16
Ariketa nagusia	21
Ariketa gehigarria	21
Erreferentziak	21
3 Nola ikasten du umeak hizketan?	23
3.1 Hizkuntza: Komunikatzeko tresna	23
3.2 Umearen eta helduaren eginkizuna hizkuntzaren jabekuntza- prozesuan	24
3.3 Komunikazioaren garapena lehen urteetan	28
3.4 Laburpena	33
3.5 (Biblio)grafia	34
Proiektua	35
Baliabide bibliografikoak	35
4 Hizkuntza patologiak	37
4.1 Ohar batzuk	37
4.2 Lana: Hizkuntza patologia bat Haur Hezkuntzako gelan	38

4.3	Derrigorrezko bibliografia	38
5	Ahozko hizkuntza Haur Hezkuntzan	39
5.1	Etiket eskolara	39
5.2	Ahozko hizkuntza eta eskola	40
5.3	Ahozko hizkuntza lantzeko orientabideak	44
	Ariketa	49
	Bibliografia eta erreferentziak	49
6	Murgiltze klaseak Zer izan behar dugu kontuan?	51
6.1	Segregazio programak	51
6.2	Sumertsio programak	51
6.3	Mantentze programak	52
6.4	Murgiltze programak	52
6.5	Elebitasun motak	53
6.6	Etorkinekin zein programa?	53
6.7	Hausnarketa ariketa	53
6.8	Sumersioa vs. Murgiltzea	54
6.9	Murgiltze klasearen arazo batzuk	54
6.10	Murgiltze klaseetan kontuan izatekoak	54
6.11	Murgiltze klasearen arazo batzuk	55
6.12	Kontuan hartu beharrekoak	55
6.13	Taldekako hausnarketako galderak	55
6.14	Proposamen batzuk klasean L2a sustatzeko	56
6.15	Gelako erritualak	56
6.16	Gela hirueleduna	56

Aurretikoak

Hizkuntzaren Didaktika eta Atzerriko Hizkuntza ikasgaiko lehenengo zatiko apunteak daude hemen, Hizkuntzaren Didaktikako zatikoak, hain zuzen.

Hamar astean zehar antolatzen dira ikasgai honetako eskolak, honela 2020 urtean, ahaleginez:

1. astea: Aurkezpen eguna *
2. astea: Zer da Hizkuntza | Hizkuntzalaritza
3. astea: Hizkuntzalaritza
4. astea: Nola ikasten du umeak hizketan | Proiektuaren aurkezpena
5. astea: Hizkuntza patologiak
6. astea: Hizkuntza patologiak | Ahozko hizkuntza haur hezkuntzan
7. astea: Ahozko hizkuntza haur hezkuntzan
8. astea: Ahozko hizkuntza haur hezkuntzan
9. astea: Murgiltze klaseak
10. astea: Aurkezpenak eta azterketarako azken prestaketak

Hobeto eta sakonago irakur dezakezu hemen.

Jakin beza hona iritsitako nabigatzaileak apunteok ez direla egile honek egin-dakoak, baizik eta hainbaten lanetatik aurtengo ikasleentzat sortutako gunea. Batez ere Asier Romerok, Karlak eta Lorea Unamunoren lanetatik edan dute apunteok.

Chapter 1

Zer da hizkuntza?

Hizkuntza zer den definitu behar genuke, hizkuntzaren didaktikaz aritu behar dugula esan aurretik. Baina hizkuntza zer den argi, garbi eta ezbairik gabe esaten duenik ere ez dakigu dagoen.

Hizkuntza hitz egiten dugunean, zer datorkigu burura?

- Zer da hizkuntza bat?
- Hizkuntza ikasten dugu? Ala beste zerbait gertatzen da? Zer?
- Ama Hizkuntza edo etxeko hizkuntza eta beste guztiak berdin lortzen ditugu? Berdin lortzen dugu jakitea, alegia?
- Eta berdin umetan edo nagusitan?
- Etxean ikasten badugu hizkuntza, eskolan zer egiten dugu? Zein alde dago batetik bestera?

Esan dezakegu hizkuntza dela komunikazio tresna, pentsatzeko tresna, ikasteko tresna, sortzeko tresna...

Erabaki behar dugu ea tresna den hizkuntza ala gu garen hizkuntzarenak. Zein neurritan den hori, behintzat.

1.1 Hizkuntza: komunikazio tresna

Gizakion arteko hartu-emanak erregulatzeko eta kontrolatzeko hizkuntza darabilgu.

Tresna posibleen artean eraginkorrena dela esan dezakegu, oso esanahi konplexuak adieraz ditzakegu baliabide urriko gastua eginaz. Gizakiok hizkuntzaren erabileraz “orain” eta “hemen” egotea gaindi dezakegu animaliek ezin dezaketenen moduan.

Komunikatzea soilik ez, zer komunikatzen den ere kontuan izan behar da. Partikulazki, lengoaiaren bitartez baino ezin daitekeena

komunikatu

– Tough, *El lenguaje oral en la escuela*, 14. orr. (JAK itzulia)

1.2 Hizkuntza: pentsatzeko eta ikasteko tresna

Hizkuntzaren bitartez mundua ezagutzen eta ulertzen dugu, hizkuntzak berak horretan laguntzen digulako.

Munduan eragiteko hizkuntza darabilgu jarduerak hizkuntzaren bitartez planifikatzen, antolatzen eta kontrolatzen ditugunean.

... lengoaiaren bitartez, amak umeari erakusten dizkio eraiki behar duen munduaren planu semantikoak. Errealitate gordina ez daiteke habitatu: zentzua eman behar zaio, zatitu, alor eta sailetan banatu behar da eta euren arteko bideak eta hartu-emanak eraiki behar dira, batetik bestera igarotzeko. Nahitanahiez, haurrak eraiki behar du bere bizi-gunea, errealitatearen jabe egin behar baita. Baina latza litzateke arkitektura bera ere asmatu beharra. (...) Hizkuntzari eskerrak, zure esperientzien menpekoea ez zara soilik, beste guztien esperientziak ere baliatu ditzakezu.

Hizkuntzak, norbanakoari Mundua eraikitzen uzteaz gain, horren jabe egiten ere uzten du. ... Amak ez dio soilik ordena ezartzen mundu objektiboari, haurraren subjekturik gabeko subjektibotasunari ere ezartzen dio ... Lengoaia, besteekiko komunikatzeko bitarteko legeaz hasten dena, umea bere buruarekin komunikatzeko bitarteko bilakatzen da, egintzak antolatzen lagunduz. Adimena eraikitzeko berebiziko garrantzia du hizkuntzaren funtzio antolatzaileak.

– Marina (1993), *El mundo y el lenguaje, Teoría de la inteligencia creadora* (JAK itzulia)

... A través del lenguaje, la madre le enseña al niño los planes semánticos del mundo que tiene que construir. La cruda realidad no es habitable: hay que darle sentido, segmentarla, dividirla en estancias y construir pasillos y relaciones para pasar de uno a otro. Es la niña la que tiene que construir su hogar de manera irremediable, ya que necesita apropiarse de la realidad, pero sería un gran fastidio si tuviera que inventar la arquitectura. (...) gracias al idioma no dependerá solo de tu experiencia, sino que podrás aprovechar la experiencia de los demás.

... El lenguaje, además de permitir que el sujeto construya el Mundo, le permite tomar posesión de sí mismo ... La madre no solo introduce orden en el mundo objetivo, sino también en la subjetividad sin sujeto del niño ... El lenguaje, que comienza como un medio de comunicación con los demás, se convierte en un medio para que el

niño se comunique consigo mismo, ayudándole a regular sus acciones. Esta función reguladora es de enorme importancia para la construcción de inteligencia ...

– Marina (1993), El mundo y el lenguaje, *Teoría de la inteligencia creadora*

Ideion adibide argigarri batzuk, ingelesetik ekarrita, Wells (1988) liburuan:

Elizabeth, lau urteko haurra, amari so dago, beheko suko errautsak pala batekin batu eta balde batera zelan botatzen dituen ikusten.

E: Zertarako egiten duzu hori?

M: Batzen eta kanpora eramaten babil, gero aitak ortuan zabaltzeko

E: Eta zertarako botako ditu ortuan?

M: Lurra ontzeko.

E: Eta horrela ondo hasiko dira landarak?

M: Bai.

E: Eta hori, zergatik?

M: Gogoan duzu aurrekoan azaldu nizula zuk denetarik jan behar duzula, arrautzak eta azak eta porru-patatak neska handia hazteko?

E: Bai.

M: Ba, landareek ere denetarik behar dute. Eta haiei ondo doakienetarikoa bat errautsa da.

– Wells, *Aprender a leer y escribir*, 79 or. (JAK itzulua)

Elisabeth, a la edad de 4 años, observa a su madre, que recoge con una pala las cenizas del hogar y las hecha en un cubo:

E: ¿Para qué haces eso? M: La estoy recogiendo y llevándola afuera para que papá la eche por el jardín

E: ¿Por qué ha de echarlas por el jardín? M: Para que esté bien abonado.

E: ¿Así crecerá la hierba?

M: Sí.

E: Y eso ¿por qué?

M: ¿Te acuerdas que te expliqué que tú necesitas comer cosas distintas como huevos y col y budín de arroz para hacerte grande?

E: Sí.

M: Pues las plantas también necesitan cosas distintas. Y una de las cosas que les van bien es la ceniza.

– Wells, *Aprender a leer y escribir*, 79 or.

James, hiru urte eta erdi duela, etxeko lorategian jolasean izan da. Amak etxera eraman nahi du galtzerdi eta zapata lokastuak aldatzera, baina, etxera sartzeko dagoela, txoria ikusten du:

M: Ea. Horrela, zapata bat jantzita.

J: Txoria ikusten dut.

M: Zer ikusi, bihotza??

J: Txoritxoia ikusten dut.

M (ahopeka): Hor? Kanpoan?

J (atzamarraz erakutsiaz eta ahopela): Bai. Ikusten dut

[Biek ahopeka segitzen dute]

M: Ezer jaten dabil?

E: Ez.

M: Han doa... -txoritxoia paperezko bortsak batera doa eta zati batzuk hartzen ahalegintzen da- Oh, hor jateko apur bat dauka. Eta uste dut zatitxu batzuk hartuko dituela kabia egiteko. James, egon apur batean banoa...

Jamesek hurbilagotik ikustera irten nahi du, baina momentu horretan txoritxoia hegaz hasten da.

J: Txoritxoia joan egin da.

M (tonu normalean): Joan egin da?

J: Bai.

– Wells, *Aprender a leer y escribir*, 81 or.

James, a la edad de 3 años y medio, ha estado jugando en el jardín. Su madre quiere llevárselo para cambiarle los calcetines y los zapatos embarrados pero, al entrar, el niño ve un pájaro:

M: Vamos a ver. Así – una zapatilla puesta.

J: Veo un pájaro.

M: ¿Un qué, cielo?

J: Veo un pájaro.

M (en un susurro): ¿Ahí? ¿Afuera?

J (señalando y susurrando): Sí. Lo veo. (Los dos siguen hablando en susurros)

M: ¿Se está comiendo algo?

E: No.

M: Va a la –la bolsa de papel a intentar coger unos trozos –Oh, ahí tiene un poco de comida. Y supongo que cogerá unos trozos de la bolsa para hacer su nido debajo del tejado. James, espera un poco que voy...

James quiere salir a verlo más de cerca, pero en ese momento el pájaro alza el vuelo

J: El pájaro se ha ido.

M (hablando de nuevo a un volumen normal): ¿Ya se ha ido?

J: Sí.

– Wells, *Aprender a leer y escribir*, 81 or.

Simonek, lau urte eta bederatzi hilekoa, sagarra jan berri du eta haziakien batu ditu. Amari azaltzen dio zer egin litekeen horiekin.

S: Hazia haz daiteke. Batzuk erein ahal ditugu. Sagar-hazi askotxu ditut eta, gehiago lortzen baditut, aitag eta biok egunen batean irten ahal gara, euririk egiten ez duen egunen batean, eta haziak erein genitzake. Edo nik erein ahal ditut bihar.

– Wells, *Aprender a leer y escribir*, 81 or.

Simon, con 4 años y 9 meses, acaba de comerse una manzana y se ha quedado con las pepitas. Le explica a su madre qué podría hacer con ella

S: Una pepita es una semilla. O sea que puede crecer. Y podríamos cultivar algunas. Tengo unas cuantas semillas de manzana –semillas y pepitas de manzana– y si consigo aún más, papá y yo podríamos salir un día, un día que no llueva, y podríamos plantar las semillas. O podría plantarlas yo mañana

– Wells, *Aprender a leer y escribir*, 81 or.

Figure 1.1: Zer eragiten dizu?... eta zelan du izena?

1.3 Hizkuntza: sortzeko tresna

Hizkuntza bera ere sortzeko tresna bada. Hizkuntza erabili behar dugu adierazpenerako honakoak egiten ditugunean:

- Poemak
- Ipuinak
- kantikak
- Ahokorapiloak
- Igarkizunak
- Hitz-jokoak

Kulturalki zabalpen handikoak dira bertsolaritza edo erretratuak, esate baterako.

Ago iriletik ez da ezer jakiten

Eta gaztelaniaz,

Hombre refranero, hombre majadero

Lehenengo ariketa: Hausnarketa

Hurrengo puntuak taldeko hausnarketa bat egiteko erabili behar dituzue, ikuspegi bikoitz batetik: norbanako legea eta Haur Hezkuntzako irakasle(gai) legea

- Gure hizkuntzei zein erabilera ematen diegu? (H1/H2/...)
Nahi duguna nahi dugun moduan adierazteko balio digu?
- Irakasle gisa, zer garrantzia du ikasgelan hizkuntza aberatsa eta adierazkorraren erabiltzea?
- Zer egin dezakegu hizkuntza “tutu triste” bat balitz bezala erabili beharrean haren gaitasun guztiaz baliatzeko?
- Eta HHko gelan zein neurritan ematen zaie aukera umei hurrengoak egiteko?
 - Ideiak ahalik eta ondoen formulatzeko, haien ekintzak justifikatzeko, esperimentatzen dutenaz hausnartzeko eta arrazontzeko, argumentatzeko, azalpenak emateko, planifikatzeko, kontatzeko... ?
 - Haien mundu emozionalarekin konektatu eta sentimenduak eta emozioak hitzez adierazteko, haietaz kontzientzia hartzeko, emozioak eta sentimenduak konpartitzeko?
 - Hizkuntzarekin jolasteko, sortzeko eta gozatzeko?
Irakasle gisa, zer-nolako esperientziak eskaini ahal dizkiogu ume guztiei hizkuntzaren erabilerari dagokionean?
Zelan erabili dezakegu elkarriketa?
Zer-nolako estrategiak erabili ditzakegu?

1.4 Eskolaren eginkizuna hizkuntza arloan

Ikasleen hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna garatzen laguntzea, hizkuntza eraginkortasunez erabil dezaten euren bizitzako egoera eta behar guztietan.

1.5 Hizkuntza HHko curriculumean

Hizkuntza beste hizkuntzekin (musika-hizkuntza, gorputz- hizkuntza, arte-hizkuntza, ...) eremu bakarrean bilduta ulertzen izan da:

Hizkuntzak: komunikazioa eta adierazpena

Eremu horrek, haurrek, beste batzuen artean, honako gaitasun hauek eskuratzea du xede:

Hizkuntza horiez guztiez jabetzea pixkanaka, beharrak, lehentasunak, sentimenduak, esperientziak eta errealitatearen errepresentazioak adierazteko

Hizkuntza, ideiak eta sentimenduak adierazteko asmoz, komunikatzeko, irudikatze, ikasteko eta goatzeko tresna gisa erabiltzea

Eusko Jaurlaritzaren Legebiltzarra. (2009). 2/2009 Dekretua, urtarrilaren 20koa, Haur Hezkuntzako curriculum zehaztu, eta Euskal Autonomia Erkidegoan ikaskuntza horiek ezartzen dituenak. *Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkaria*, 21(469), 1–41.

1.6 Aro kritikoa

Zer da?

Aro kritikoa bat da hizkuntza guztientzat?

Aro kritikoa bat da hizkuntza trebetasun (irakurmena, ahozkerak, ulermena, etab.) guztientzat?

Aro kritikoaren ondoren, posible ote da hizkuntza bat besteek bezala eskuratzeko?

<http://www.youtube.com/watch?v=R1vgUSTyPWk>

Selinkerren ustez (Selinker, 1972) beste hizkuntza batean arrakasta osoa lortzen da jatorrizko hiztun bat bezala bezain ongi hitz egiterakoan, ados?

Aro kritikoa

CPH, (Critical Period Hypothesis): Penfield & Roberts (1959)

Burmuinean [...] zauriak nozitu dituzten haurrak kapaz dira hizkuntza berri ikasteko. Burmuinean antzeko zauriak izandako helduek, aitzitik, ez dute gauza bera egiterik. –Perales, 2004: 21

Autore askok ikuskera desberdinak hartu dituzte gaiaren gainean, baina aro kritikoren bat askok identifikatu dute. Desberdin, baina identifikatu, horrela honela laburbil daitezke esanguratsuenak:

- Penfield & Roberts (1959): 9 urte
- Lenneberg (1967): pubertaroa
- Krashen (1973): 5 urte

Bigarren ariketa

Irakurri Barreña (1994) artikulua eta erantzun dagozkion itemak (banaka).

1. Zelan ulertzen dute sortzaileek delako Gramatika Unibertsala?
2. Zelan liteke gramatikaren eta sintaxiaren jabekuntza bideratzen duen ahalmena gizakiok genetikoki daukagula esatea?
3. Zein motatako hornia da giza hizkuntzaz jabetzea ahalbideratzen duena?
4. Baina zelan izan liteke haurrak bere ama-hizkuntzaz jabetzea, jasotzen duen hizkuntz esperientzia mugatua eta okerre betea bada?
5. Zer da Gramatika Unibertsala?
6. Zertzuk dira hizkuntzaren parametroak? Adibideak eman.
7. Nola ikasten du haurrak hizkuntza? Entseiu / errakuntza? Hurrenkerarik bada?
8. Zein adinarekin hasten da haurra ergatiboa edo pluralaren komunztadura erabiltzen? Eta autozuzentzeko gaitasuna?
9. Zertan oinarritzen da hizkuntza jabekuntzaren garapena?

Erreferentziak

Barreña, A. (1994, ekainak 1). Chomskyren arauak eta hizkuntz jabekuntza. *Elhuyar aldizkaria*, 1994, 25–31.

Eusko Jaurlaritzaren Legebiltzarra. (2009). 2/2009 Dekretua, urtarrilaren 20koa, Haur Hezkuntzako curriculum zehaztu, eta Euskal Autonomia Erkidegoan ikaskuntza horiek ezartzen dituenak. *Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkaria*, 21(469), 1–41.

Eusko Jaurlaritzaren Legebiltzarra. (2015). 237/2015 Dekretua, abenduaren 22koa, Haur Hezkuntzaren curriculum zehaztu eta Euskal Autonomia Erkidegoan ezartzen duena. *Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkaria*, 141. <http://www.euskadi.eus/bopv2/datos/2016/01/1600142e.pdf>

Gutierrez Mangado, M. J., & Ezeizabarrena Seguro, M. J. (2022). *Hotsetik hitzera Nola bereganatzen dute hizkuntza haur euskaldunek?* Erein Argitaletxea.

Marina, J. A. (1993). *Teoría de la inteligencia creadora*. Editorial Anagrama.

Perales, J. (2004). Euskara helduaroan ikasteko motibazioa: Hainbat gogoeta. *Uztaro: giza eta gizarte-zientzien aldizkaria*, 50, 23–43.

Wells, Gordon. (1988). *Aprender a leer y escribir*. Laia.

Chapter 2

Hizkuntzalaritza

Hizkuntzalaritzaren inguruko oinarri gutxien-gutxieneko batzuk ikusiko ditugu gai honetan, eduki batzuk ulertu behar baitira, egoki jarraitu ahal izateko ikasgaian.

Gai honetan aurrerapausoak emateko glosategia sortu beharko duzu, pausurik pausu eta zure adibideak jarriaz.

2.1 Zer da Hizkuntzalaritza?

- Hizkuntzak eta hauekin zerikusia dituzten fenomenoak aztertzen dituen zientzia.
- Hizkuntzak sistema bat bezala funtzionatzen du. Sistema horren barruan fonetika eta fonologia, morfosintaxia, lexikologia, semantika, pragmatika daude.

Hizkuntzalaritza zientzia oso zabala da eta hainbat arlo ditu. Hona hemen batzuk:

- Hizkuntzen jabekuntza
- Hizkuntzalaritza antropologikoa
- Soziolinguistika
- Psikolinguistika
- Neurolinguistika
- Hizkuntzalaritza historikoa edo konparatua
- Korpusaren hizkuntzalaritza
- Hizkuntzalaritza konputazionala
- Hizkuntzalaritza aplikatua
- ...

2.1.1 Zer izan behar dugu kontuan hizkuntza bat ikasterakoan?

Eragiten duten elementuak asko direla esan ohi da, ikertuenak hauek dira:

- Arreta: askotan hizkuntza bat ikasten dugunean ez ditugu gauza asko kontuan izaten... (klasean ariketa laburra)
- Filtro afektiboak (motibazioa tartean)
- Kanpoko eta barneko faktoreak...

2.1.2 Zer da filtro afektiboa?

- Filtro afektiboa L2 jabekuntza/ikaste prozesua ulertzeko teoria bat da, eta L2 bat jabetzeko/ikasteko arrakasta edo hutsegitearekin lotutako aldagai emozionalak azaltzen ditu.
- Filtro psikologiko ikustezina da eta L2 jabekuntza/ikaste prozesua erraztu edo oztopatu dezake.
- Filtro afektiboa altua denean, ikasleak estresa, antsietatea edo konfiantza eza esperimentatu ahal ditu, eta honek L2 jabekuntza/ikaste prozesuaren arrakasta eragotzi dezake. Filtro afektiboa baxua denean L2 praktikatzeko eta ikasteko jarrera positiboa eta arriskutsu bat (beldur barik) errazten du.

Hausnarketa

- (a) Filtro afektiboa kontuan hartuta, zer nolako esperientzia izan duzu beste hizkuntzak ikasterakoan?
- (b) Zer egin dezakegu filtro afektiboa txikitzeko?

2.2 Hizkuntzaren atal nagusiak

- Semantika
- Pragmatika
- Morfologia
- Sintaxia
- Fonetika
- Fonologia
- ...

2.2.1 Semantika eta Pragmatika

2.2.1.1 Semantika

Zeinu linguistikoen esanahiaz arduratzen den hizkuntzalaritzaren azpiatala da. Semantikak esanahi batzuek besteekin duten erlazioa aztertzen du, baita hitzek erreferenteekiko erlazioan dituzten esanahi-aldaketak ere.

2.2.1.2 Pragmatika

Hizkuntzaren erabilera zuzena aztertzen du, eta hizkuntza testuinguru zehatz batean aztertzen du.

2.2.1.3 Esate baterako

Lagun bat afaltzera gonbidatzen duzu, eta zure lagunak pastel bat hartzen duenean zure alabak esaten dio:

Pastela jaten baduzu gehiago ludituko zara!

Zu lotsatuta zaude eta ezin duzu sinetsi alabak lagunari esan diona.

Alabak esan duenak zentzua dauka: pastela jaten badugu, ludituko gara. Baina testuinguru soziala dela eta, amak interpretatzen du alabak lagunari lodi dagoela esan diola. Beraz, lehenengo esaldia, *pastela jaten badugu, ludituko gara*, semantikari egiten dio erreferentzia, baina esaldiaren erabilera zuzena/desegokia kasu honetan, pragmatikari.

Zuk horren antzerako adibide bat aurkitu behar duzu, ahaleginez, bizi izandako zerbait kontatuaz.

2.2.1.4 Ariketa: Glosarioa, semantika eta pragmatika

Bilatu hurrengo kontzeptuen definizioa eta euskarazko adibideak aipatu:

- hiponimoa
- hiperonimoa
- sinonimoa
- antonimoa
- homonimoa

2.2.2 Morfologia eta Sintaxia

- Morfologiak hitzen barneko egitura aztertzen du.
- Nola bereizten ditugu hitzak morfologikoki?
- izenak, adjektiboak, aditzak, adberbioak, determinatzaileak, izenordainak, partikulak, aditz laguntzaileak, ... Aztertu hurrengo esaldia morfologikoki:

Lagunarekin	etorri	nintzen
Lagun-a-rekin	etor(r)-i	n-in-tze-n
Izena-artik.det.-soziatiboa	aditz erroa-aspk.	1.per-erro.asp- 1.per-irg.

2.2.2.1 Euskararen kasua

Hitza maila goreneko unitatea da, morfema unitate minimoena.

Morfema gramatikalak: funtzio gramatikal eta sintaktikoa.

- deklinabidea, artikulua, etab.
- Morfema lexikalak: erro baten esanahia.
- erro = *etxe*, *edalontzi*, *zoriontasun*, ...

Deklinabideak

- Izen-sintagma: kasu gramatikalak
- Leku-denborazko kasuak

2.2.2.1.1 Kasu gramatikalak

- absolutoa: \emptyset
mutil bat dator
- partitiboa: **-rik**
ez du dirurik
- ergatiboa: **-k**
neskak jan du
- datiboa: **-i**
amari eman diot

2.2.2.1.2 Leku-denborazko kasuak

- inesiboa: **-n**
etxean, amarengan
- leku-genitiboa: **-ko/-go**
etxeko
- adlatiboa: **-tik, -ra, -rako, -raino, -rantz**
etxetik, amarengandik; etxera, amarengana; etxerako, amarenganako; etx-eraino, amarenganaino; etxerantz, amarenganantz

2.2.2.1.3 Beste osagarri batzuk

- genitiboa: **-en**
neskaren
- instrumentala: **-z**
gaztekeraz
- sozietiboa: **-kin**
neskarekin
- motibatiboa: **-(n)gatik**
neskagatik
- destinatiboa: **-entzat**
neskarentzat

Gehitxuago jakiteko

Ariketa: Aztertu hurrengo esaldia morfologikoki

Laguntza ariketa hau egiteko, hemen

- Amaren etxera noa.
- Atzo ez ginen eskolara etorri.
- Hemen salda dago.
- Medikarengana joan behar dut.

2.2.2.2 Sintaxia

Sintaxiak, berriz, perpausen barneko egitura eta egitura horiek perpausan betetzen duten funtzioa.

Gehituago jakiteko

Ariketa: Glosarioa, morfologia eta sintaxia

Bilatu hurrengo kontzeptuen definizioa eta adibideak aipatu:

- izen-sintagma
- aditz-sintagma
- ergatiboa
- komunztadura
- perpausa

2.2.3 Fonetika eta Fonologia**2.2.3.1 Fonologia**

fonemak eta beraien funtzioa aztertzen dituen zientzia. Fonemak unitate linguistiko txikiak dira, ez daukate esanahirik eta abstraktuak dira. Esanahiak bereizteko balio dute: adibidez, *kopa* eta *topa*. /k/ eta /t/ ez dute esanahirik, baina bi hitz hauek bereizteko balio dute.

2.2.3.2 Fonetika

Fonetikak soinuak/hotsak eta beraien ekoizpena aztertzen dituen zientzia da. Hau da, soinuak nola eratzen diren eta nola hautematen diren. Hotsak fonemen errepresentazio materialak dira.

<https://www.youtube.com/watch?v=gI6NaZRfnzU>
https://www.youtube.com/watch?v=foImPuD_bKc

2.2.3.2.1.1 Bokalak /a/ : erdiko bokal ireki edo behekoa

/i/ : aitzineko bokal itxi edo goikoa

/u/ : atzeko bokal itxi edo goikoa

/y/ : aitzineko bokal biribildu itxi edo goikoa, ortografikoki üz adierazten dena.

- ahots korden ekintza
- sudur/aho barrunbearen arteko bereizketa
- ahoskunea
- ahots moldea

Bilatu hurrengo kontzeptuen definizioa eta euskarazko adibideak aipatu:

- alofonia
- fonema
- hiatoa
- azentua
- diptongo

Ariketa nagusia

Marraztu hizkuntzaren elementuen jabe-kuntzaren hurrenkera; Barreña (2012) eta Garcia et al. (2014) erabiltzea duzu euskararako.

Ariketa gehigarria

Aurreko ikasturte batzuetan ariketa hau egin da kontzeptuak sendotze aldera. Ikasturte honetako egutegiagatik, aukeran dago egin ala ez:

Euskara alderatu beste hizkuntza batekin ezaugarri linguistikoetan oinarrituta.

<https://www.hiru.eus/eu/lengua/semantica> (09/10/2018)

https://prezi.com/0s5igkyblus_/pragmatika/

https://www.euskadi.eus/web01-s2ing/eu/contenidos/articulo/c0301/eu_d0301008/0301008.html

<https://ikasmaterialak.ehu.eus/hizkuntza-ikasketak/euskal-fonetika-fonologia/euskal-fonetika-fonologiaren-ikasketarako-gaiak.pdf>

Erreferentziak

Barreña, A. (2012). Fonologiaren, lexikoaren, morfologiaren eta sintaxiaren garapena haur euskaldunengan. In *Hizkuntzaz jabetzen* (0-6) (Libk. 16, or. 67–107). Mendebalde Kultura Alkartea.

Garcia, I., Barreña, A., Ezeizabarrena, M. J., Almgren, M., Arratibel, N., & Barnes, J. (2014). Haur euskaldunen komunikazio-garapena neurtzen 30-50 hilabete bitartean: MacArthur-Bates CDI-III tresnaren euskal bertsioa. *Uztaro: giza eta gizarte-zientzien aldizkaria*, 88, 33–72.

Euskara Institutua, EHU. (2011). Hots motak, euskal soinuak. In *Sareko Euskal Gramatika (SEG)*. <https://www.ehu.eus/seg/fon/1/1/1>

Chapter 3

Nola ikasten du umeak hizketan?

Komunikazioaren garapena lehen urteetan etxean eta eskolan

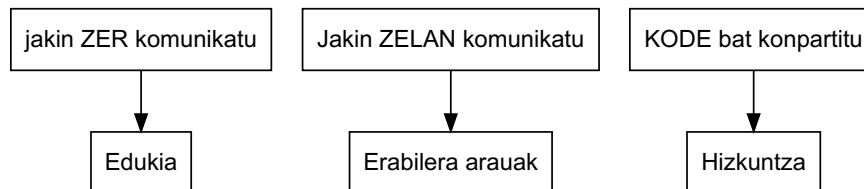
Nola ikasten du umeak hitz egiten? Horixe da ikasgai honetako ardatza. Hori garatzeko hiru atal nagusi garatuko dira:

1. Hizkuntza komunikatzeko tresna bezala. Hizkuntzaren jabekuntza eta garapena komunikazioaren markoan.
2. Umearen eta helduaren eginkizuna hizkuntzaren jabekuntza-prozesuan
3. Komunikazioaren garapena lehen urteetan.

Horrela, ekin diezaiozun gaiaren lehenengo atalari:

3.1 Hizkuntza: Komunikatzeko tresna

Zer behar da hizkuntzak eraginkorki funtziona dezan? Hurrengo diagramak laburpena proposatzen du.

Umeek horixe erabiltzen trebatzen dira holakoak eginaz:

- Besteekin elkarrekintzan arituz.
- Euren inguruko pertsonekin askotariko jarduerak biziz eta partekatuz.
- Umearen bilakaera-momentura egokituriko estrategiak erabiltzen dituzten helduekin ekinaz.

Berez, guretzat nabarmena izan daitekeen arren, kontuan izan behar dugu hizketan jardutea komunikazioarekin lotua dela, beraz, kontuan izatekoak dira hurrengoak, segidan garatuko ditugunak:

- Hizkuntzaren jabekuntza prozesua ez da lehenengo berbakin hasten, umearen komunikazioaren oinarriak ikastean hasten da
- Berbaren agerrera prozesu horretan ulertu behar da, beharrian zehatzei erantzunez sortuko den erantzun eraginkorra da hitza, hizkuntzaren garapeneko ernamuina
- Hizkuntzaren jabekuntza eta garapena komunikazioaren markoan ulertu behar dira

3.2 Umearen eta helduaren eginkizuna hizkuntzaren jabekuntza-prozesuan

Tarte honek honako azpigaitan du banaketa

- Umeak eraikitzen du hizkuntza
- Helduaren eginkizuna umeak egin behar duen eraikuntza horretan
- Formatuak, helduon egingarrietako bat
- Helduen umeekiko hizkuntzaren ezaugarri batzuk

3.2.1 Umearen paper aktiboa hizkuntzaren garapenean: umeak eraiki egiten du hizkuntza

- Umea, jaiotzen denetik, bere esperientzia interpretatzen saiatzen da. Horretarako dituen estrategiez baliatuko da, hasieran oso mugatuak izango direnak.
- Umearen paper aktiboa hizkuntzaren garapenean: umeak eraiki egiten du hizkuntza.
- Umeak nahiko antzera tratatuko ditu bere esperientziaren datu ezlinguistikoak eta datu linguistikoak:
 - Ezagutzaren beste arloetan bezala, umeak aurre egiten die komunikazioan sortzen zaizkion arazoei: material linguistikoa ere aztertzen du, inferentziak eta dedukzioak eginaz, oinarritzko legeak ateratzen eta hipotesiak egiten ditu. Ez du hartzen informazioa heltzen zaion bere horretan gordetzen: berreraiki egiten du, bere aurrezagutzetan oinarrituta.
 - Aldez aurretik ezagutzen duena berraztertzen du eta material *ezagun* horrekin esperimentatzen du

Lan hori egiteko, informazioa behar du hizkuntzaz eta hizkuntzaren erabileraz, informazio hori interpretatzeko estrategiak garatu eta aukeratu behar du hipotesiak nola egiaztatu.

Ume txikiaren interpretazio ahalmenak mugatuak direnez, ezinbestekoa da **helduak** haren **lana erraztea**.

3.2.2 Helduaren eginkizuna umearen eraikuntza lan horretan

Zergatik den aztertu barik, esan dezakegu lehen momentutik saiatzen dela heldua umearekin komunikatzen. Pentsa dezagun zer egiten dugun haur haioberri baten aurrean, eta gutariko gehienok (denok bagina, hobe) umeari hitz egiten diogu, berari, ez berari buruz; nahiz eta intelektualki esango genukeen haurrak gure esanik ez lukeela ulertuko.

Helduak hori egiten duenean informazioa ematen dio umeari hizkuntzaz eta hizkuntzaren erabileraz harekin dituen harreman komunikatibo zuzenetan. Gainera, helduak umearen hipotesiak baieztatzen edo zuzentzen ditu.

Umearen lana errazten du helduak, andamiatu egiten du, haurraren gaitasunetara egokituta:

- hasieran behin eta berriz errepikatzen diren interakzio-marko egonkor eta mugatuak (formatoak) eskaintzen dizkio
- ume txikiari zuzentzen dizkion hizkera eta esanahiak egokitzen ditu
- beste estrategia batzuk ere bai

Helduak arreta berezia jartzen du entzule gisa umeak adierazten duena ondo ulertzeko, eta umeak esandakotik abiatuko da gaia garatuz edo umea bultzatuz

berak egin dezan

3.2.3 Formatuak: andamiatze mota

Helduaren eta umearen arteko elkarrekintza patroiak dira, testuinguru mugatu, egonkor eta ezagunetan garatzen direnak.

Partaide bakoitzaren rolak zehaztuta daude formatuetan. Umea, formatuak menperatu ahala, helduarena izan den rol hura hartzen hasten da. Hasieran helduak kontrolatu eta zuzentzen du harremana.

Formatuak normalean umearen bizitzaren eguneroko errutinen inguruan erabiltzen ditugu, jana, loa, garbiketa, jolasa,...

3.2.3.1 Formatu motak

Arreta bateratuko formatuak helduak eta haurrak une berean arreta objektu jakin batean jartzen duteneko interakzioak. (adibidez, irudi-liburuen irakurketa)

Ekintza bateratuko formatuak heldua eta haurra objektu jakin batekin batera dabiltzaneko interakzioak. (adibidez, hartu-emoneko jolasak, sartu-aterakoak, eraikibotakoak,...)

Adibide bat

Heldua eta haurra irudidun liburua irakurtzen

Zaintzailea (objektua seinalatuz) -: Begira

Haurra -: (...)

Zaintzailea -: Zer da hori?

Haurra -: (...)

Zaintzailea -: Txakurttoa

Haurra -: (...)

Zaintzailea -: Bai, txakurttoa

Zaintzailea -: Nola egiten du txakurtxoak?

Haurra -: (...)

Zaintzailea -: Uau, uau

Haurra -: Au

Zaintzailea -: Holaxe, bai, uau, uau

3.2.3.2 Zertarako formatua:

Interpretazio marko gisa funtzionatzen dute. Formatuen erabileraren bitartez, umeari inguru ulergarriagoa eskaintzen diegu eta hor berak errazago hartuko du bere tokia eta eragiteko bidea.

- Umearentzat ulergarriagoa egiten dute haren inguruan gertatzen eta esaten dena (informazioa prozesatzeko umeak duen gaitasun mugatua kontuan hartu behar dugu)
- Umearen parte-hartze aktiboa errazten dute (umeak egindakoak edota esandakoak erraz hartzen du esanahia testuinguru horretan).
- Oinarrizko termino eta egitura linguistikoez hornitzen dute umea

Adibide bat: Helduak umearen diskurtsoa andamiatzen du

Ama -: Esan izekoari non egon zaren.

Umea -: Parke.

Ama -: Parkean, bai, parkean egon gara. Eta zer ikusi duzu? Esan izekoari zer ikusi duzun.

Umea -: Kua-kua.

Ama -: Ahatetxuak, ezta?

Umea -: Bai.

3.2.4 Helduak ume txikiari zuzentzen dion hizkeraren ezaugarriak

Badira ezaugarri batzuk gizarte gehienetan aurki ditzakegunak:

- Hizkera enfatikoagoa: tonu altuak, goranzko intonazioa, azentu markatukoak, keinuak, ...
- Erritmo motelagoa
- Hizkuntza-sistema erraztua:
 - artikulazio argia
 - esaldi laburrak, sinpleak (sintaktikoki eta semantikoki) eta osoak
 - ohiko lexikoa: konplexutasun eta dibertsitate gutxiagokoa
- “Orain eta hemen”ari oso lotua
- Galderazko, agintezko eta harridurazko perpausa ugari
- Arreta lortzeko dei ugari
- Errepikakorra
- Hedatzeak (umeak esandakoa gramatikalki osatu edota semantikoki aberasten duten produkzioak)
- ...

3.3 Komunikazioaren garapena lehen urteetan

Tarte nagusi bitan ulertu behar da oraingo atala, komunikazio aurrelinguistikoa eta komunikazio linguistikoa. Horrezaz gain, tarte bakoitza ere bitan zatitu behar dugu hobeto ulertzeko, hastapen momentuak eta garapen momentuak. Hala ere, kontuan izan behar dugu hain argi eta zehatz zatitzen duguna ideien planoan ez dela erraz mugatzen sarri.

3.3.1 Komunikazio aurrelinguistikoa

3.3.1.1 Hastapenak: 0-4 hilabete

3.3.1.1.1 Umeak

- izaki aktiboa: bere inguruarekin harremanetan jarri eta interpretatuko du
- inguruarekiko duen harremana ez homogeneoa: portaera ezberdinak pertsonekin eta objektuekin
- berezkoa duen portaera-bagaiari esker (erreflexuak, biorritmoak, aurpegiarikiko duten erakarpena, giza ahotsa beste soinuetatik bereizteko ahalmena, bokalizazioak...), harreman sozial primitiboak helduarekin, portaera horiek intentsiorik ez badute ere Komunikazio aurrelinguistikoaren hastapenak

3.3.1.1.2 Helduak

- Lehenengo momentutik saiatzen da umearekin komunikatzen:
 - umearen portaerak intentsioz janzten ditu
 - bere portaera umearenera egokitzen du: umearen mugimenduak, keinuak eta bokalizazioak berak egiten dituenekin txandakatzen saiatzen da (proto-elkarriketa)
 - interakzio-marko egonkor, mugatu eta errepikakorrek eskaintzen dizkio umeari, bera izanik bien arteko harremana kontrolatu eta zuzenduko duena (formatoak)
- Umearentzat oso gratifikanteak diren afektibitate adierazpenak erakusten dizkio

3.3.1.2 Garapena: 5 - 12 hilabete

- 4-6 hilabeterekin, pertsonak ez ezik objektuek ere atentzioa emango diote umeari eta umea-heldua bikotea triangelu bihurtuko da
- umeak portaeren balore komunikatiboa ikasiko du pixkanaka (“naturalki” dituen portaerak “kulturarki” erabiltzen) eta keinuak, aurpegi-adierazpenak, begiradak (batzuetan, bokalizazioez lagunduta) bere asmoak, desioak, interesak adierazteko erabiliko ditu

- bokalizazioak gero eta gehiago hurbilduko dira inguruko hizkuntzaren soinueta
- urtearen bukaeran sortuko diren jolasak oso garrantzitsuak izango dira komunikazioaren garapenerako, elkarrizketaren arauak jarraitzen dituztelako (“jolas formatuak” Bruner-en hitzetan)
- afektibitateak jarraitzen du izaten haurrak komunikazioan egiten dituen aurrerapenen eragileetako bat

3.3.1.3 Jolasak eta komunikazioaren garapena

Urte bukaeran sortzen diren jolasek (hartu-emanekoek, sartu-aterakoek, eraiki-botakoek, kukuarenak,...) elkarrizketaren arauak jarraitzen dituzte.

Jolasteko:

- derrigorrezkoa da asmoa adierazten jakitea eta baita bestearen asmoa interpretatzen jakitea: **asmoaren iragarpena**
- testuingurura erreferentziak egin behar dira: **Mekanismo deiktikoen erabilera**
- gai bat konpartitzen ikasi behar da eta horren inguruan bariazioak egin: **Ustekizunak kontrolatzea**

3.3.2 Komunikazio linguistikoaren

3.3.2.1 Hastapenak: 12-24 hilabete, keinutik berbara

- Garapen biologiko eta kognitiboan aurrera egin ahala eta komunikazio esperientzia gehiago eta konplexuagoak dituen neurrian, umeak asmoak zehaztasun handiagoz eta modu ekonomikoago batez komunikatu nahi izaten ditu eta horrek berba erabiltzera bultzatzen du. Berbek hauek ordezkatzeko dituzten keinuen funtzioak betetzen dituzte: eskatzea, eskaintzea, ukatzea, ...
- Umearen lehenengo berbek ez dute helduentzat duten esanahi bera eta pixkanaka egokitzen joan behar izaten du helduek egiten duten erabilerara
- Lehenengo urtearen bukaeran (18-24 hile) berbak funtzio berriak adierazteko erabiltzen ditu: informazioa eskatzeko, galderak erantzuteko, ...

3.3.2.2 Garapena: 2-3 urte

- Umearen hiztegia izugarri hazten da, kategoria gramatikal guztietako berbak erabiliko dituelarik (izenak, aditzak, izenordainak, adjektiboak, artikulatuak, ...). Aditzak infinitiboan eta orain aldi
- Hitzen lehenengo konbinazioak

- Hiru urte betetzear dagoela, gai da mintzagaiari jarraitu eta hari informazioa gehitzeko, argitzeko eskaerak egingo ditu, ...

3.3.2.3 3 urteko umea

Sozialki Interakzioak izan ditzake hizkuntza erabiliz, elkarrizketaren oinarrizko arauak ezagutzen dituelako. Hala ere, interakzioaren arrakasta eta iraupena gaiaren eta solaskidearen trebetasunaren arabera izango da.

Kognitiboki Bere mundua kategorizatu du eta gertaeren buru-errepresentazioak erabiltzen ditu gertakizun horietan parte hartzeko, gertatuko dena aurretateko eta gertatutakoa gogoratzeko.

Linguistikoki Oinarrizko egitura linguistikoak eraiki ditzake bizi izandako gertakizunen berri emateko eta, inoren laguntzarekin, ordura arte partekatu ez duen informazioa emateko.

Hala eta guztiz ere, mintzagaian modu jarraituan eta helduek lagundurik aritzeak inplikatzeko duen oso trebetasun mugatutik berdinekin eta informazio ez partekatuen inguruan erraztasunez aritu arte bide luzea geratzen da (M. Comdevall & MC. Cardona).

3.3.3 HHko lehen zikloko irakasle batek kontuan hartzekoa

- Umeak trebetasun komunikatiboak besteekin era askotako egoeratan dituen harreman komunikatibo indibidualetan menperatzen ditu
- Interakzio horietan eginbeharrekoa umearentzat motibagarria izan beharko da eta bere ahalmenetara egokitua, inplika dadin
- Hasieran interakzioaren antolaketa helduaren esku egongo da
- Afektibitatea haur txikiaren garapenaren eragile inportantea da

3.3.4 3-6 urteko umea

- Askotariko interakzio-testuingurutan hartzen du parte, asmo eta solaskide ezberdinekin, hizkuntzaren erabileran duen esperientzia zabalduz eta aberastuz. Berdinekiko interakzioak gero eta garrantzia handiagoa.
- Garapen kognitiboan ere aurrerapen inportanteak garai honetan: 3 urterekin duen egozentrismoa gaindituz joango da, espazio eta denbora erlazioetan aurrera egingo du, gaitasuna lortuko du arrazoitze logikoak ulertzeko, gai izango da bere ezagutza kontzeptu berriei erlazionatzeko, hizkuntza bere jardura aurreratu eta antolatze erabiltzen ikasiko du...
- Hiztegia aberastuko du eta baliabide linguistiko berri asko eskuratuko ditu
- Aurrerapen handiak hizkuntzaren erabilera kontestualizatuan eta lehenengo pausuak erabilera deskontestualizatuan
 - 3 urterekin gaitasuna helduaren erabilera deskontestualizatua ulertzeko, gaiak sinpleak eta umearentzat erakargarriak direnean.

Baina arazoak bere diskurtsoan “hemen eta orain”a gainditzeko. Horretarako zailtasunak: a) oraindik egozentrismoa gainditu gabe; b) espazio-denborazko erlazioen menperatze-prozesuaren hastapenetan dago eta ezin du diskurtsoa horren arabera antolatu.

- 4 urterekin ulertzen du helduaren diskurtso deskontestualizatua eta trebatzen hasten da diskurtso deskontestualizatuetan. Egozentrismoa gainditzen. Gaitasuna oinarritzko espazio-denborazko erlazioak adierazteko eta aurrerapenak erlazio logikoen trebakuntzan ere, nahiz eta oraindik mugak izan erlazio horiek hitzez adierazteko.
- 5 urterekin gai da produkzio-testuinguruan presente ez dauden gauzez eta gertaerez hitz egiteko

Erabilera kontestualizatua: produkzio-testuinguruaren menpe	Erabilera deskontestualizatua: produkzio-testuinguruarekiko dependentziarik ez
Mezua adierazteko eta ulertzeko laguntza ez-linguistikoa	Mezua adierazteko eta ulertzeko hitzetan oinarritu behar
Produkzio-testuinguruak informazioa ematen du Ez-hitzezko kodeak erabiltzen dira	Produkzio-testuinguruak oso informazio gutxi Ez da ia erabiltzen ezhitzezko koderik
Esanahia zuzenean negoziatzeko aukera	Askotan aukerarik ez esanahia zuzenean negoziatzeko
Hiztegi eta egitura linguistiko arruntagoak	Hiztegi zehatza eta egitura linguistiko konplexuagoak

Hizkuntza umeak besteekin komunikatzeko duen tresna izatetik, bere buruarekin komunikatzeko tresna ere bihurtuko da, eta bere inguruan jarduten lagunduko dio umeari:

3 urte Hizkuntzak umearen jardura laguntzen du, baina oraindik ez dio balio bera jardura antolatze, planifikatzeko... Hala ere, bere portaera eta besteena kontrolatzen laguntzen dio

4 urte Hizkuntza ekintza aurreratzen eta antolatzen hasten da. Hizkuntza egozentrikoa.

5 urte Hizkuntzak ekintza aurreratzen du eta jardura planifikatzeko eta antolatze balioko dio

Besteek umearekin dituzten harremanetan hizkuntza asmo ezberdinetarako erabiliko dutenez, umea erabilera edo funtzio horietan trebatuz joango da.

Umeen hizkuntza funtzioak (J.TOUGH)

3.3.4.1 Hizkuntza funtzioen garapena

LEHENENGO: norberaren burua finkatu, gidatu, kontatu

GEROAGO: arrazoitu, iragarri, proiektatu, imajinatu

Funtzioen garapena kategoria bakoitzaren barnean ere gertatzen da:

- umeak funtzio horiek burutzeko erabiltzen dituen estrategia ezberdinek adieraziko dute garapenaren zein puntutan aurkitzen den, hau da, adierazten duen pentsamenduaren konplexutasun maila
- Umeak hiztegia aberastu eta hizkuntzaren oinarrizko egiturak eskuratuko ditu.
- Umearen berbetaren ezaugarri formalak:

3 urte L1eko fonema gehien ahoskatzea

Izenordain posesiboen (1.2. perts), adjektiboen eta erakusleen erabilera

3-4 hitzeko esaldi sinpleak

trebetasuna baiezko eta ezezko adierazpen perpausen erabileran

aditzak indikatibozko orainaldian eta aginteran

aditzen aspektu burutuaren eta geroaren erabileraren hastapenak

4 urte hiztegi zabala eta nahiko zehatza

pertsona izenordainen erabilera zuzena

perpaus konposatuen erabileraren hastapenak (koordinatuak, bereziki)

izenordain galdetzaileak galderetan

baldintzazkoen eta subjuntiboen erabileraren hastapenak

5 urte L1en fonemen ahoskatze zuzena

hiztegi aberatsa

esaldi konposatuen (koordinatuak zein menpekoak) erabilera

3.3.5 5-6 urteko umea

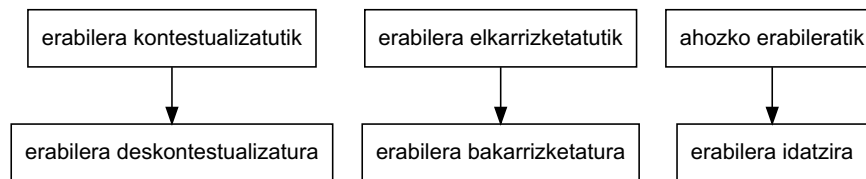
Sozialki Besteekiko harreman mailak ahalbidetzen dio era koordinatuan jolastea eta jolasa hizkuntzaren bidez planifikatzea, nahiz eta oraindik gatazkak gerta daitezkeen. Berbeta solaskidearen beharrianetara eta egoeretara egokitzen du.

Kognitiboki Bere ezagutza kontzeptualaren barnean bere kultura propioaren hainbat ezagutza dago: landareak, animaliak, makinak, zenbakiak, espazioa, denbora. Gainera, ezagutza horrek ahalbidetzen dio azalpen luzeak jarraitzea, edukia ulertzea eta garrantzitsuak diren alderdiak gogoratzea.

Linguistikoki 5000-6000 berba inguruko hiztegia du, perpau-egitura eta egitura diskurtsiboa ondo erabiltzen ditu eta talde sozialaren barruan erabilera oinarritzkoenak interpretatzeko beharrezkoa den hizkuntzaren erabilera pragmatikoa ulertzen du.

(M. COMADEVALL – M.C.CARDONA)

3.4 Laburpena

Hezitzaileak kontuan hartzeko	Egitekoak
Haurrak komunikazio egoeratan parte hartuz ikasten du hitz egiten	Komunikazio egoerak sortu, antolatu
Hizkuntzaren funtzio ezberdinak garatzeko, umeak askotariko komunikazio egoeratan parte hartu behar du	Era askotako komunikazio egoerak sortu, antolatu
Behar-beharrezkoa umeak komunikazio egoeratan parte hartu nahi eta ahal izatea	Haurrarentzako esanguratsuak eta neurrikoak diren eginkizunak proposatu
Haurrak hizkuntzaren erabilera desberdinak elkarrizketetan ikasten ditu, berak baino gehiago dakien solaskide batekin	Elkarrizketa esperientzia aberatsak bultzatu
Elkarrizketa esperientziak onuragarriak izateko, helduak umeak esan nahi duena kontuan hartu eta haren ahalmen linguistiko eta kognitiboetara egokituko da	Elkarrizketetan, adi egon umeak esan nahi duenari eta egokitzapenak egin berbetan eta esanahietan
Ume txikiak trebetasun komunikatiboak besteekin dituen harreman komunikatibo zuzenetan menperatzen ditu	Ume bakoitzarekin harreman indibidualak bultzatu

Hezitzaileak kontuan hartzeko	Egitekoak
Komunikazioan aurrera egiteko, oso inportanteak dira afektiboki gratifikanteak diren harremanak	Umeentzako afektiboki betegarriak diren harremanak bultzatu

3.5 (Biblio)grafia

Gehiago eta sakonago jakiteko, oso gomendagarria da hurrengo liburua, euskarari ardaztuta eta azalpen didaktiko ugari gaztelania zein frantsesarekin:

Gutierrez Mangado, M. J., & Ezeizabarrena Seguro, M. J. (2022). *Hotsetik hitzera Nola bereganatzen dute hizkuntza haur euskaldunek?* Erein Argitaletxea.

Eta bideoetan oso interesgarriak izan litezke hurrengo dokumentalok (ingelesez ekoizitakoak):

Ellis Entertainment (Director). (2004). *Baby Human*. <http://www.imdb.com/title/tt1414346/>

Hickman, D., Klein, L., Britain, C. F., Entertainment (Firm), R., Ltd, W. to W. T., & Networks, D. (Directors). (1994). *Baby it's you. Volume one, In the beginning., First steps*. [Australia]: Roadshow Entertainment. <https://trove.nla.gov.au/version/18675181>

Bideoon gaztelaniazko itzulpenak ere badira, euskarazkorik ez dut ezagutzen.

Proiektua

Azalpenak dokumentu honetan eta orientabideak ahozko aurkezpenerako hemen eta idatzizkorako hemen.

Transkripzioak egiteko baliabide batzuei buruz eta adibide bat Transcriber softwarea * erabilia.

Baliabide bibliografikoak

Guibourg, I. (2000). El desarrollo de la comunicación. In Correig, M. & Bigas, M. (arg.), *Didáctica de la lengua en la educación infantil*. (orr. 13-42). Madrid: Síntesis.

Hemen

Tough, J. (1996). *El lenguaje oral en la escuela*. Madrid: Visor.
(3 testu) Hemen, hemen, hemen eta **irudiak** hemen.

Chapter 4

Hizkuntza patologiak

Hizkuntza patologiei ere tarte bat eman behar zaio Haur Hezkuntzako graduko formakuntzan. Hala ere, ez dugu ahaztu behar formakuntzak ez duela bideratzen ez diagnostikorako ezta tratamendu espezialdurako. Hori ahaztu gabe, ikasgai honetako ardatza gelan egingo den lana izango da.

4.1 Ohar batzuk

Neurohizkuntzalaritza = Neurologia + Hizkuntzalaritza

Ikuspegi nagusi ditugu euren artean: Lokalizaziozionistak Vs Konexionistak

Garuna Ideia hizkuntzara daramagu, garunean

Nerbio sistema:

- Zentrala
- Periferikoa + Mintzamina + Idazmena + Keinu hizkuntzak

Hizkuntza Nahasmenak

Organikoa	Funtzionala	Bigarren mailakoa
Afasia Anartria Alexia Agrafia Disfasia Disartria Hipoakusia	Hizkeraren atzerapen sinpleak Disfasia ebolutiboa Dislexia ebolutiboa Dislalia Disfemia Disfonia	Nahasmen deribatuak (THDA, epilepsia...)

Apunte hauetan aberats.

4.2 Lana: Hizkuntza patologia bat Haur Hezkuntzako gelan

Ikasgelako talde bakoitzak lantzeko patologiaren bat aukeratu behar du eta holako pausuak eman behar dira horretan oinarrituta:

1. Justifikatu aukera (irakaslea konbentzitu aukeraketaren mesedeaz)
2. Ikasi nahasmenduaren inguruan hurrengo ardatzak hartuta
 - Ezaugarriak (fisiologikoak, sozialak, portaerazkoak...)
 - Tratamenduak
 - Haur Hezkuntzako gelan hartuko lituzkeen ezaugarriak.
 - Haur Hezkuntzako irakasleak zer egin behar duen
3. Gako kontzeptuak identifikatu
4. Prestatu diapositibak oharrekin
5. Talde guztiaren aurreko aurkezpena egin
6. Azterketa egin ikasitakoa ebaluatzeko
7. Txostena eman irakasleari (niri), azterketaren emaitzen hausnarketa bat duela.

4.3 Derrigorrezko bibliografia

Derrigorrezko bakarra aipatzen zaizuen arren, zuen txostenetan aukeratzen duzuen lana egiteko baliabide egokiak hartuko dituzuela espero da.

Fernandez, B. (2012). *Hizkuntza patologiak*.
Hemen

Chapter 5

Ahozko hizkuntza Haur Hezkuntzan

1. Etxetik eskolara:

- Etxea eta eskola ikas-testuinguru ezberdinak
- Eskolaren eskakizunak hizkuntza arloan

2. Ahozko hizkuntza eta eskola:

- Ahozkoa-idatzia: “continuum” baten barruan
- Ahozkoa vs ahozkoak. Ahozko kolokiala eta ahozko formala
- Ahozko hizkuntzaren erabilerak eta funtzioak eskolan
- Ahozkoa eskolan: ikasteko tresna eta ikasteko edukia

3. Ahozko hizkuntza lantzeko orientabideak:

- Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoerak HHn
- Espazioaren eta denboraren ntolaketa
- Baliabideak eta estrategiak
- Elkarrizketa

5.1 Etxetik eskolara

Etxea eta eskola testuinguru ezberdinak dira; nahiz eta batean zein bestean hizkuntza ikasten dugun inguruneen arteko aldeek baldintzatzen dituzte ikasteko aukerak eta bertan ikasitakoa ere bai.

5.1.0.1 Ezaugarriak

Etxean:

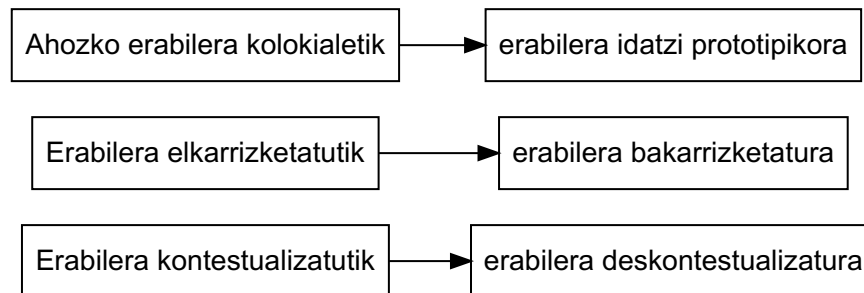
- banan banako interakzioa
- ikaskuntza espontaneo, ez da planifikatzen
- gehienetan elkarrizketa eta ikaskuntza umeen interesetatik abiatzen dira eta helduekin burutzen dituzten jardueri lotuta doaz / elkarrizketa-gaiak umeen bizitzarekin lotura estua

Eskolan: - irakaslea ume talde handi batekin / umeen arteko interakzioa - ikaskuntza planifikatua - umearen esperientzia eremua zabaltzen da: umeak ikasi behar du arreta gai edo jardura batean jartzen eta arretari eusten eta ikasten duenak normalean ez du lotura zuzenik ikaskuntza gertatzen deneko testuinguruarekin - Eskolaren eskakizunak hizkuntza arloan

Etxean: - Haur guztiek eskuratzen dituzte oinarrizko baliabide linguistikoak eta lortzen dute trebetasuna ahozko erabilera elkarrizketatu eta kontestualizatuetan - Haur batzuek harreman handiagoa kultura idatziarekin

Eskolak eskatzen ditu: - trebetasuna hizkuntzaren erabilera deskontestualizatu eta abstraktuan - forma linguistiko konplexuen erabilera - hiztegi espezifiko ezagutzea, curriculumeko edukiaren erlazioa - umearen eguneroko esperientziatik urruntzen diren gaiak ulertu eta horien inguruan irakurtzea eta idaztea - mezuaren hartzailea irudikatzea, aurrez aurre eduki beharrik gabe

Hizkuntzaren erabileraren garapena gure gizarte alfabetatuan

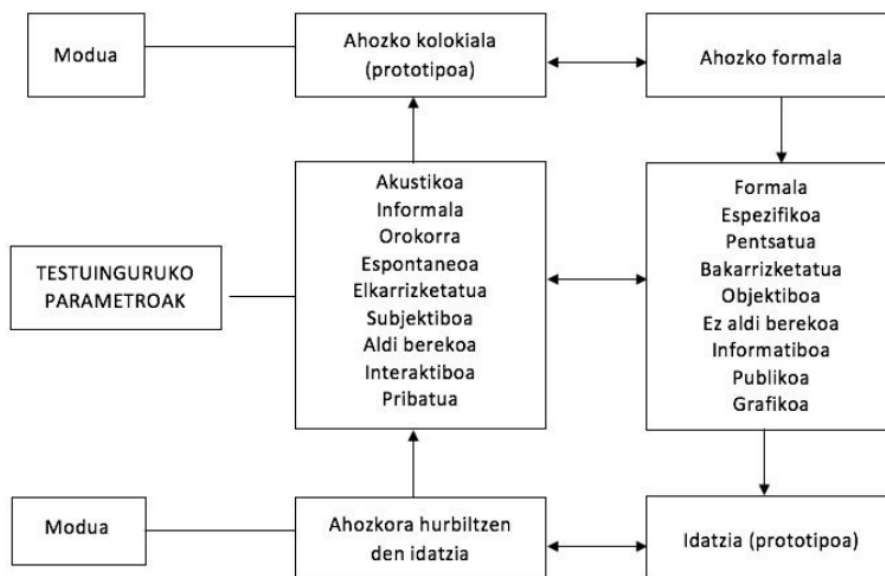
5.2 Ahozko hizkuntza eta eskola

Ahozkoa ~ Idatzia: continuum batean

Askotan bereizten baditugu ere, bereizketa hori ez da erreala: gehienetan ahozkoaren eta idatziaren ezaugarriak dituzten testuak ekoizten ditugu (idatziaren ezaugarriak dituzten ahozko testuak, ahozkoaren ezaugarriak dituzten testu idatziak).

Komunikaziorako erabiltzen dugun kanalak berak (akustikoa/grafikoa) ez du guztiz erabakitzen testuen forma; badira-eta bestelako testuinguru-aldagai batzuk, eragin handiagoa dutenak (ikus hurrengo diapositibako koadroa).

Egokiagoa dirudi “ahozko hizkuntza” vs “hizkuntza idatzia” ikuspegi diko-tomikoa gainditu eta “continuum” batez hitz egitea, ahozkoaren erabilera kontestualizatuenetik idatziaren erabilera deskontestualizatuenera doana

5.2.1 Formaltasun mailak

+	-
- Espazio publikoa	- Espazio pribatua
- Harreman ierarkikoa	- Berdinen arteko harremana
- Gai espezializatua	- Eguneroko gaiak
- Planifikazio handiagoa	- Espontaneitate handiagoa
- Inpertsonala	- Inplikazio pertsonal handiagoa
- Zuzentasun formala	- Balizko akats formalak
- Lexiko teknikoa	- Lexiko zehaztugabea, egunerokoa
- Aldaera estandarren erabilera	- Aldaera dialektalen erabilera

Ahozko hizkuntza(k)**

Ahozko hizkuntza esaten diogun hori errealitate anitza da, ez da bat eta bakarra (erabilera kolokiala, harremanetarako hizkuntza / erabilera formala, akademikoa –idatzia zenbait ezaugarri duena-)

Ahozko erabilera kolokiala modu naturalean garatzen da, baina ahozko formala garatzeko beharrezkoak dira entrenamendu sistematikoa eta hausnarketa, bereziki eskolan egiten direnak

Haur Hezkuntzan hasiko da **ahozko formalerako** hurbilketa garrantzitsua

Hizkuntza-erabilerak eskolan

- Harremanetarako hizkuntza (erabilera ez-formala)
- Hizkuntza akademikoa (erabilera formala)

Harremanetarako hizkuntza	Hizkuntza akademikoa
- Etxean, kalean, modu espontaneoan garatzen da	- Eskolan ikasten da, modu sistematikoan
- Testuinguru ez-linguistikoaren laguntza handia dauka	- Ez dauka testuinguru ez-linguistikoaren laguntzarik
- Esanahia negoziatzen daiteke	- Esanahia testuan dago
- Sintaxia eta egitura linguistiko sinpleak	- Sintaxia eta egitura linguistiko konplexuak
- Lexiko ezaguna, arrunta	- Lexiko espezifikoa eta konplexua
- Kognitiboki eskakizun gutxikoa	- Kognitiboki eskakizun handikoa

5.2.2 Ahozko hizkuntza formala Haur Hezkuntzan?

Erregistro baten edo beste baten erabilera hizkuntzaz kanpoko faktoreek erabakitzen dute (non egiten dugun berba, norekin, zertaz,...). Haur Hezkuntzako egoera:

- HHko ikasgela toki erabat publikoa ez bada ere (lortu nahi den hurbiltasun giroagatik), ez da familiarra edo pribatua: erdipublikoa da.
- Irakaslearen eta ikasleen artean hierarkia dago, baina distantzia txikia (sortzen diren lotura afektiboak direla eta)
- Gero eta gehiago, presente ez dagoenaz, umeen eguneroko esperientziatik urruntzen denaz, gai espezifikagoez tratatzen da

Bestalde, HHn umeek hizkuntza idatzia-rekin dituzten harremanek (ipuak, poemak, kantak, ...) ahozko erabilera formalerako bidea zabaltzen diete

HHn, beraz, erabilera formalerako hurbilketa garrantzitsua

5.2.2.1 Zer egin haurrei ahozko formalaren erabileran laguntzeko taldeko elkarrizketetan?

- Anbiguitasuna eta zehaztasun falta gainditu dezaten, honakoak eskatu: azalpenak eta birformulazioak, erantzun esplizitoagoak, ...
- Umeek beren adierazpenaren eta portaera komunikatiboaren kontzientzia hartzea sustatu
- Ikasleen Ikasleen arteko solasaldia solasaldia bultzatu: bultzatu: hau da, korroan korroan normalean normalean erradiala erradiala izaten den interakzioetik denen artekora pasatu
- Irakasleak berak erabiltzeaz gain, umeei baliabide linguistikoak irakatsi
 - argibideak, errepikapenak, birformulazioak eskatu ditzaten (ez dizut ulertu, errepika dezakezu?, zer esan nahi du?,...)
 - beren interbentzioaren izaera modu argian agertu dezaten (ideiak azaltzeko, iritziak emateko –nik uste dut, nire iritzia esan nahi dut...-, proposamenak egiteko –nik uste ...egin beharko genukeela, proposamen bat egin nahi dut-, ...)

5.2.2.2 Ahozko hizkuntzaren erabilerak eta funtzioak eskolan

- Hitz egitea eskolako bizitza soziala erregulatzeko, elkarrekin bizitzeko
- Hitz egitea ikasteko ikasteko eta pentsatzen pentsatzen ikasteko ikasteko
- Hitz egitea irakurtzeko eta idazteko
- Hitz egitea hitz egiten ikasteko
- Hitz egitea jolasteko, disfrutatzeko
- Hitz egitea eskolako bizitza soziala erregulatzeko, elkarrekin bizitzeko
 - Berba eginez elkarrekin elkarrekin bizitzen bizitzen ere ikasten ikasten da
 - Eskolako bizitza soziala erregulatzeko egiten den hizkuntzaren erabilera ikasteko iturri izan daiteke: askotan egoera formaletan egiten da berba eta horrek berba egiteko forma berriak ikastea dakar
- Hitz egitea ikasteko eta pentsatzen ikasteko
 - Elkarrizketa funtsezkoa da eskolako edukiak ikasteko: elkarrizketan ikasleak bere ideiak eta esperientziak azaltzen azaltzen ditu, besteekin besteekin konpartitu konpartitu eta alderatzen alderatzen ditu, esanahiak negoziatzen ditu, aurretik erabilitako argudioak eta arrazonamenduak berriro aztertu eta irakurketa berri bat egiten du.... Azken batean, ezagutza eraikitzen du
 - Elkarrizketa funtsezkoa da jarrerrei, baloreei... buruz besteekin batera hausnartzeko
- Hitz egitea irakurtzeko eta idazteko
 - Irakurtzea ez da deszifratzea bakarrik. Batez ere, testuak ulertzea eta interpretatzea da, eta horretarako zenbait estrategia (inferentziak eta hipotesiak egin, informazio berria zaharrarekin erlazionatu, ...) garatu beharko ditu umeak. Trebatze horretan ahozko interakzioak garrantzia handia du

- Idaztea ez da kodifikatzea bakarrik. Batez ere, testuak ekoiztea da. Horretarako idatziko dena planifikatu eta ondoren idatzitakoa errebisatu beharko da. Planifikatzen eta idatzitakoa errebisatzen ahozko interakzioetan ikasten da
- Hitz egitea hitz egiten ikasteko
 - Ahozko erabilera formala ez da modu espontaneoan garatzen. Ikasi egin behar da solaskidearen beharrianak kontuan hartzen, zehatza izaten, diskurtsoa modu autonomoan eraikitzen, ... Horretarako entrenamendua eta irakaskuntza sistematikoa behar da, ume txikien kasuan gehienbat elkarriketaren bidez egingo dena.

Ahozkoa eskolan:

- Ikasteko tresna
- Ikasteko edukia

5.3 Ahozko hizkuntza lantzeko orientabideak

Garatuko diren puntuak:

- Espazioaren eta denboraren antolaketa eta hizkuntzaren lanketa
- Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoerak Haur Hezkuntzan
- Irakaslearen baliabideak eta estrategiak umeari hizkuntzan eta pentsamenduan aurreratzen laguntzeko
- Elkarriketa

5.3.0.1 Espazioaren eta denboraren antolaketa eta hizkuntzaren lanketa

Bigas, M (2000)

- Umeak komunikazio-gaitasuna garatuko du hizkuntza erabiliz berarentzat esanguratsuak diren mota askotako jardueratan eta irakaslearen eta ikaskideen laguntzarekin. Zentzu horretan, gelako antolamenduak zeresan handia dauka garapen horretan.
- Gelako antolamenduak ahalbidetuko ditu:
 - Komunikazio-egoera aberatsak eta umearentzat esanguratsuak
 - Jarduera mota diferenteak, haurrak garatu beharreko hizkuntza-funtzioak lantzeko bidea emango dutenak
 - * Proposatzen zaizkion zereginak burutzeko umeak hitz egin beharko du erabakiak hartzeko, hitz egin ekintzak antolatzeko edota ikaskideen portaeran eragiteko, hitz egin informazioa partekatzeko, arazoei irtenbideak bilatzeko, arrazoiak emateko, ideiak formulatzeko, denboran ordenatuak diren azalpenak emateko, erabakitakoaren inguruko argudioak emateko
 - * Kontuan hartzeko: ahozko truke guztiek ez dute hizkuntzaren eta pentsamenduaren garapenean berdin eragiten

- Taldekatze mota diferenteak, bai ikasleen arteko komunikazioa bai irakaslearen eta ikasleen artekoa sustatzeko bidea emango dutenak
 - * Jolasean eta lanean aritzeko aukera anitzak eskaini : talde handia, talde txikiak, ikasleak bikoteka, irakaslea ikasle bakoitzarekin zuzenean, bakarka, ...
 - * Ikasleak taldeka jartze hutsak ez du, beste barik, komunikazio-gaitasunaren garapenean eta ikasketan laguntzen. Baldintza garantzitsua da ikasleei proposatzen zaizkien eginkizunek haien arteko lankidetzak eskatzea.

5.3.0.2 Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoerak

Egoerak antolatzeke orduan, kontuan izan:

- ikasgelako eguneroko bizitzaren inguruan sortzen direnak (sarrerak eta irteerak, egunaren hasierako eta bukaerako erritualak, jarduera aldaketa, hamarretakoa....)
- Korroan eta txokoen inguruan sor daitezkeenak (elkarrizketa kolektiboa, ipuinen kontaketa eta antzezpena, jolas sinbolikoa -etxea, denda, ...-, arte plastikoa, esplorazio eta manipulazio jarduerak, jolasak,)
- Curriculumeko edukien inguruan sortzen direnak (gaiak eta gaien inguruan sor daitezkeen jarduerak eta proiektuak)
- Ikastetxean bizi daitezkeen egoerak (patioko jolasak, eskolako jaia, jantokirako arauak adostea,...)
- Jarduera kulturalen inguruan sor daitezkeenak (Olentzero, Inauteriak,...)

Hezkuntza-egoeren ekarpena umearen hizkuntzaren garapenerako egoeren ekarpena umearen hizkuntzaren garapenerako: landu daitezkeen alderdi linguistiko eta komunikatiboak (adibideak)

Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa, & Departament d'Educació. (2004)

EDUKIA / NOZIOAK

zertaz egiten den berba:

munduaren ezagutza
–semantika–

FORMAfonologia,
morfologia, sintaxia, ..

- Jarduerari loturiko kontzeptuzko eta prozedurazko edukiak (antzezpena, gonbidapena eta oharrak, abestia,)

- Kausa-ondorio harremanak adierazteko formak: -(e)lako
-berokia janzten dugu hotz delako-

ERABILERA/FUNTZIOAK

zertarako egiten den berba

- Ekintza erregulatzea: jarduera antolatzea, laguntza eskatu eta eskaintzea, ...

EDUKIA / NOZIOAK		ERABILERA/FUNTZIOAK
zertaz egiten den berba:		zertarako egiten den berba
munduaren ezagutza -semantika-	FORMAfonologia, morfologia, sintaxia, ..	
- Lexikoa: jardueraren araberakoa	- Denbora harremanak adierazteko formak: lehenengo, gero, egun batean,	- Informatzea: deskribatzea, azaltzea, kontatzea, sentimenduak eta emozioak adieraztea, ...
- Denbora eta espazio nozio eta harremanak, kausazkoak, ondoriozkoak, ...	- Ekintza adierazten duten aditzak: pintatu, moztu, - Galderazko perpausak: zer ...?, nor?, non ...? - Hizkuntzaren alderdi suprasegmentalak: intonazioa, erritmoa - Eskertzeko formulak: eskerrik asko, mila esker, ...	- Hipotesiak egitea - Funtzio ludikoa (plazer hutsez abestea, adibidez) - Eskertzeko/zoriontzeko formula sozialak praktikan jartzea

5.3.0.2.1 HH klasean lantzeko adibide bat Gai bat aipatzen da klasean. Umeen artean eztabaidatzen dute zeri buruz ikasi nahi duten. Adibidez: HARTZA

- K-W-L taulak: zer dakigu? zer jakin nahi dugu? zer ikasi dugu?
- Umeek hartzari buruzko informazioa biltzen dute: zer dakite hartzari buruz? Kartulina handi batean apuntatuko ditugu ideia guztiak.
- Zer jakin nahi dute hartzari buruz? Informazioa bilatu behar dute. Adibidez: zer jaten du? non bizi da? zenbat pisatzen du?

Informazioa bilatzeko baliabideak:

- Elkarrizketak.
- Liburuak: 3 hartzatxoan istorioa, Bavar eta Kiwi... Heldu batek irakur dezake hartzekin zerikusia duen istorio bat klasean.
- Non bizi dira hartzak? Mapamundia erabiliko dugu eta munduko hainbat leku ezberdinei buruz ikasiko dugu
- Zer jaten dute? Naturari buruzko lanketa
- Zenbat pisatzen/neurtzen du? Sistema metrikoa erabiliko dugu, matematikak...

5.3.0.2.2 Hizkuntzaren erabilera jarduera motari lotua Arnau (1999)

Jarduera “akademikoak”	Jarduera “sozialki esanguratsuak”:
zentzuari garrantzirik ez (helburua: praktikatzea)	zentzuari garrantzia (asmo komunikatiboa)
trebetasun jakin batzuk garatzeko (adb.: zenbatzen ikasi)	askotariko trebetasunak garatzeko aukera (adb.: hitz egin, idatzi, irakurri, eduki matematikoak,...)
interakzioak era batekoak (irakasleak gidatuta)	askotariko interakzioak (ikasleak rol aktiboagoa, ikasleen artekoak ere garrantzia)
Elkarrietzeta irakasleak menperatzen du	Elkarrietzeta orekatuagoa da
Ikasleak rol pasiboa du	Ikasleak inizatiba handiagoa du
Ikasleak hizkuntza sinpleagoa erabiltzen du. Askotan, monosilaboak.	Hizkuntza asmo edo funtzio ezberdinetarako erabiltzen da
	Ikasleari hizkuntza konplexuagoa eta aberatsagoa erabiltzea eskatzen dio

5.3.0.3 Hizkuntzaren garapenerako hezkuntza-egoerak

Egoerak antolatzeke orduan, ez ahaztu:

- Umeak lehen pausoak emango dituela ahozko formalean eta erabilera hori ez dela modu naturalean garatzen
- Hizkuntza ikasteko eta pentsatzeko tresna ere badela, eta ikasketan eta pentsamenduan aurrera egiteko elkarrietzeta aberatsen premia dagoela
- Ahozkoaren garrantzia hizkuntza idatzira hurbiltzeko (testu idatziak ulertzeko eta testu idatziak sortzeko)
- Ahozkoak elkarbizitzarako duen balioa
- Literatur baliabideen eta jolasen garrantzia umearen hizkuntzaren garapenerako

5.3.0.4 Elkarrietzeta

Elkarrietzetaren ekarpenak (Sánchez-Cano, 2009):

- Komunikazio trebetasunen garapenerako

Elkarrietzetan modu egokian aritzeko zenbait trebetasun lortu behar dira (elkarrietzetan parte hartzea, denontzat berba egitea, ...), baina ez dira modu naturalean garatzen, entrenamendua eta hausnarketa eskatzen dute.

- Alderdi linguistikoen garapenerako

Elkarrietzetak aukera ematen dio ikasleari berba egiteko, esaten dakienaz eta komunikatzeko dituen zailtasun linguistikoez kontzientzia hartzeko, esan eta segituan laguntza jasotzeko esandakoa hobeto adierazteko, alderdi

linguistiko guztietan hobetzeko (ahoskatzean eta intonazioan, morfosintaxian, lexikoan, diskurtsoaren eraikuntzan, ...)

- Ikaskuntzarako baliabide gisa
Irakaslearekin eta ikaskideekin hitz eginez ikasi ere egiten du ikasleak

Elkarriketaren bidez, hitz egiten irakasteaz gain, lagundu ahal diegu umeei “pentsatzeko eta ikasteko” hizkuntza garatzen, estrategia ezberdinak erabiliz:

Gertaerak haien esperientzia eta emozio propioekin erlazionatzea ahalbidetuko dieten estrategiak

Prozesu kognitibo elaboratuagoak aktibatzerako bideraturiko estrategiak

– Comadevall, M (2012)

5.3.0.5 Estrategia batzuk

5.3.0.5.1 Gertaerak haien esperientzia eta emozio propioekin erlazionatzea ahalbidetzeko Ipuinaren inguruko elkarriketetan, elkarriketa kolektiboetan edo antzeko egoeratan, galderak edo iruzkinak egin ...

- Gertatzen dena (ipuean edo ikaskideak azaltzen duena) haien esperientzia propioekin erlazionatzea ahalbidetzeko (gertatu zaizu inoiz zuri?, ikusi duzu inoiz....) . Helduak lagundu dezake bere esperientzia propioak azalduz ere.
- Kausa-ondorio erlazioak ezartzea errazteko (zergatik?) edo erlazio horiek ezartzen direnako ereduak eman (uste dut hori egiteko arrazoia izan dela).
- Besteen emozioak eta sentimenduak ulertzen laguntzeko. Abiapuntua norberaren emozio eta sentimenduak komentatzea izan daiteke (zelan uste duzu sentituko dela printzesa?), edo irakaslearen komentarioak (minduta dago lagunak gezurra esan diolako, ni ere mintzen naiz hori gertatzen zaidanean).
- Hartzen diren erabakien inguruan argudiatzea errazteko (hartu den erabaki bat egokia izan den ala ez, erabaki bera hartuko zenukeen ala ez,)

5.3.0.5.2 Prozesu kognitibo elaboratuagoak aktibatzerako bideraturakoak Galderak edo iruzkinak egin ...

- Gertatuko denaz hipotesiak eta iragarpenak egiten laguntzeko, umeen ezagutza eta esperientzietatik abiatuta (zer uste duzu gertatuko dela?, zer pasatuko litzateke....). Edo ereduak eman (nik uste dut gero) .
- (istorioan) azaltzen diren gatazkei edo arazoei irtenbideak bilatzen laguntzeko (zer egin genezake hori konpontzeko?, zein izango litzateke modurik hoberena ...?).

- Besteen tokian jarri eta haien perspektiba hartzen laguntzeko (nola uste duzu sentitzen dela orain?), edo esperimentatu ez diren egoeratan jartzeko (politikaria izan nahi zenuke? zergatik?).
- Antzezpenaren bidez praktikan jartzen lagundu (istorioen antzezpenek, adibidez, laguntzen dute hari narratiboa eta pertsonaien sentimenduak eta emozioak ulertzen, eta pertsonaia horien perspektiba hartzen. Antzezpenaren planifikazioak, bestalde, irtenbideak aurkitzea, hipotesiak egitea, ebaluatzea dakar)

Ariketa

Baliabideak

Bibliografia eta erreferentziak

Arnau, J. (1999). Aproximaciones pedagógicas en la enseñanza de una segunda lengua a través de las matemáticas en la inmersión temprana. *Journal for the Study of Education and Development, Infancia y Aprendizaje*, 86, 41–56.

Bigas, M. (2000). El lenguaje oral en la escuela infantil. In Correig, M. & Bigas, M. (Eds.), *Didáctica de la Lengua en la Educación Infantil* (pp.44-70). Madrid: Síntesis.

Camps, A. (2005). Hablar en clase, aprender lengua. In *Hablar en clase: Cómo trabajar la lengua oral en el centro escolar* (or. 37–44).

Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa, & Departament d'Educació. (2004). *L'ús del llenguatge a l'escola: Propostes d'intervenció per a l'alumnat amb dificultats de comunicació i llenguatge*. Departament d'Educació, Servei de Difusió i Publicacions. http://ensenyament.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/monografies/us-llenguatge-escola/lus_llenguatge_l'escola.pdf

Equipo de educación infantil y primer ciclo de primaria del CP Antzuola. (2010). Niños y niñas investigadores: ¿de qué hablamos? In *Los proyectos de trabajo en el aula: Reflexiones y experiencias prácticas* (or. 29–42). Graó.

Sanchez-Cano, M., Cabra, M., Comallonga, L., Escudé, N., Font, E., Forés, N., Fuster, M., Giné, M., Grau, R., Mas, T., & Ribó, E. (2009). *La conversación en pequeños grupos en el aula*. Graó.

Chapter 6

Murgiltze klaseak Zer izan behar dugu kontuan?

Hizkuntza ofizial bi: Euskara eta gaztelania...

Hezkuntza sistemak Euskal Herrian elebitasuna oinarri:

Helburua : Bi hizkuntzak ezagutzea

Nola sustatu bi hizkuntzen ikaste prozesua?

Programa asko dago, hizkuntza biak hartzen dituzte kontuan.

Lau programa mota:

- Segregazioa
- Sumertsioa
- Mantentzea
- Murgilketa

6.1 Segregazio programak

- Ikasleen L1 erabiltzen da eta L2 ikasgaitzat
- Ikasleek L2n maila noa lortzen dutenean L2n eskolatzeko aukera ikusten da
 - Azken hori ia ez da gertatzen eta emaitza akademiko pobreak
- Ondorio negatiboak:
 - Ghettoak
 - Marginalizazioa

6.2 Sumertsio programak

- Hizkuntza eta kultura nagusian oinarritua

- Asimilazioa du helburu (berezko kulturen galera)
- Mendebaldeko herrialdeetan etorkinekin egiten da.
 - Ijitoekin?
- Ondorio negatiboak
 - Hezitzaileak ez dira prest egoten haurren behar linguistikoei aurre egiteko
 - L2n gaitasuna bermatzeko instrukzio bereziari denbora gutxi eskaintzen zaio.
 - Batera ikasten dira edukiak eta irakaskuntzarako hizkuntza
 - Ikasleen ebaluazioa hizkuntza eta kultura nagusiaren arabera

Moises-en kasua

<https://www.youtube.com/watch?v=I6Y0HAjLKYI>

- Noiz eta nola iritsi zen Moises AEBra? Nola dakizu hori?
- Ikasle ikuskeratik, zein dira bere ahulguneak eta bere indarguneak?
- Moisesek bere irakaslearekin zein du oztopo nagusi?
- Zein zailtasun ditu Moisesek eskolan eta eskolatik kanpo?
- Zein zailtasun du irakasleak?
- Zein rol du zuzendariak?
- Nolako jarrera dute Moisesen lagunak eta familiak?
- Zer egin liteke hori hobetzeko?
- Eskola horretan ezer falta da? Zer?
- Irakasle izan behar duzu-eta, zer diotsu bideoak?

6.3 Mantentze programak

- Ikasleek L2 ikasten dute beraien hizkuntza eta kultura galdu barik
- Gutxiengoari zuzendua
- Ikasleen L1 irakaskuntza tresna bezala erabiltzen da eta L2 apurka-apurka sartzen da.
- Bi hizkuntzak izaten dira kontuan eskola amaitu arte

6.4 Murgiltze programak

- L2 programak hizkuntza eta kultura nagusiko ikasleei zuzendua
- L2n oinarritutako irakaskuntza
- Helburua: elebitasun eta *kulturabitasuna*
- L1 mantentzen da: eskolan trataeragatik eta eskolaz kanpo egoeragatik
- L2 naturalki ikastera bideratua

6.4.1 Murgiltze modeloak

- L2an hasteko unearen arabera
 - Murgiltze goiztiarra

- Murgiltze atzeratua
- Murgiltze berantiarra
- L2an aritutako denbora
 - Murgiltze totala
 - Murgiltze partziala
- Zenbat hizkuntza
 - Murgiltze sinplea
 - Murgiltze bikoitza <https://www.youtube.com/watch?v=nUFO92j81ck>

6.5 Elebitasun motak

Elebitasun gehigarria: L1+ L2 (murgiltze programak)

Elebitasun kengarria: L1 galtzen da, eta L2ren identitate kulturala eta hizkuntza gailentzen da (sumertsio programak)

Euskal Herrian mota biak aurki ditzakegu

6.6 Etorkinekin zein programa?

Gaur egun EHko eskolak eleanitzak eta kulturantzak... zein programa da egokiena?

Ikasgela bereziak? L2ren garrantzia gela arruntera pasatzeko.

Ikasgela arrunta? Edukiak eta hizkuntzak batera

Euskal aukera bat: HIPI, Hizkuntza Indartzeko Programako Irakasleak

Gaztelania L1/Euskara L2 murgiltze programa

Etorkintzak - sumertsio programa

Nahiz eta instrukzioa beste hizkuntza batean izan, kasuak ez dira berberak.

Etorinek hainbat egoerari aurre egin behar diete:

es Vs ko

6.7 Hausnarketa ariketa

(15 min)

5 urteko umeak zarete eta gurasoekin beste herrialde batera bizitzera zoazte:

- Nolakoa litzateke *shock kulturala*?
- Zein zailtasun izango zenituzke eskolan? Kanean?
- Kontuan izan erlijioa, hizkuntza, hezkuntza sistema, eguraldia ...

6.7.1 Testuak

- Irakurri
- Sumertsioari buruzko galderak erantzun
- Murgiltze eta sumertsioaren arteko ezberdintasunak aipatu

6.8 Sumersioa vs. Murgiltzea

Sumertsioa	Murgiltzea
Derrigorrezkoa	Hautazkoa
Ikasle batzuk ezagutu eta beste batzuk ez	Gehienak ez du ezagutzen
Irakasle elebakarrak (ikasleen l1 ezagutu ez)	Irakasle elebidunak
Input-a ez dago egokituta	Input-a egokituta
Erroreak porrot legez interpretatu	L2 erroreak ikaste prozesuan ulertzen dira
Ikasleen L1 ez da egokia ezta estandarra ere	Ikasleen L1 gizartean ondo ikusia
L1 ez da erabilgarria eskolan	Eskolan L1 ere erabil daiteke
Ez da L1 irakasten	L1 ere irakasten da

6.9 Murgiltze klasearen arazo batzuk

- Erabateko ulermena, baina mintzamen gaitasun mugatua garatzen da
- Nahikotan murgiltze-klaseak jatorrizko hiztunaren mailatik urrun
- L2 bat hitz egitea ez da hizkuntza batean hitzak bizkor esatea, baizik eta hizkuntzaren oinarrizko egituretan gaitasuna izatea (Hammerly, 1994) <BEGITTU!!!>
- Frantsesezko murgiltze programetan *frenglish*; hemen *euskañola*
- Hizkuntza-erroreen fosilizazioa goiz hasten da programotan (Lyster, 1998)
- Input murritzua eta desegokia, hizkuntza erabiltzeko aukera urriak

Hiztun minoritarioak

- Euskara L1 ikasleen kopuru baxua
- Horrelako egoeran zaita euskaldunek murgiltzeko ikasleei euskara irakastea, baina erraza euskara castellanizatzea.
- Euskara L1dun ikasleen hizkuntzari eutsi (gurasoekin berba egin etxean ere lan dezaten)

6.10 Murgiltze klaseetan kontuan izatekoak

- Input ulergarria (Krashen 1973)

- Nahikoa kopuruan
- Ulergarria
- Interesgarria
- Kalitatezkoa
- Inputa Intake bihurtzen da
- Nahikoa da?

6.11 Murgiltze klasearen arazo batzuk

Kanadan Merrill Swain-ek (1985) ikusitakoak

- Ulermen selektiboa: ikasleek mezua nolabait ulertzea lortzen dute, hizkuntzaren analisirik egin gabe. Hitzen bat, keinuak eta testuinguruaren laguntzaz mezua ulertzera iritsi eta horrekin nahikoa dute
- Esanahiean ardaztutako metodologian, askotan, formak ez du axolarik: Erroreak ez dira zuzentzen, bigarren mailako arazotzat hartzen da.
- Inputa funtzionalki murriztua da geletan: eskolatik kanpoko hainbatt egoera, egitura lexikoa... ez da agertzen eta ez da sekula erabiltzen.
- Edukian ardaztutako metodologian ekoizteko aukera gutxi egoten da; batez ere maila batetik gora. Edukia da nagusia eta eskolaren eskema tradizionalak dira nagusiak.

6.12 Kontuan hartu beharrekoak

- Inputa ez da nahikoa L2 ikasteko. Outputa ere beharrezkoa da.
- Ikasleak L2 erabili behar du eta ikaste prozesuko zailtasunak gainditu behar ditu.
- Horretarako, outputak egokia eta zehatza izan behar du.
- Bidea: komunikazio estrategiak landuaz lortzea.
- Kaptazioaren hipotesia (Schmidt, 1990)
 - Igartzen ez dena ezin da ikasi.
- Interakzioaren hipotesia (Long, 1983 eta 1996)
 - Ikasleen arteko komunikazioari garrantzia ematen dio

6.13 Taldekako hausnarketako galderak

Zer egin dezake irakalseak umeen L2ren erabilera aktiboa eta esanguratsua sustatzeko murgiltze geletan?

Hitz egiten hitz eginez ikasten da. Baina murgiltze geletako haurrek ez dute eskolako hizkuntza ezagutzen eta irakaslearen zeregina izango da ume horiei L2n komunikatzeko behar dituzten hizkuntz baliabideak ematea. **Zer egin dezake irakasleak** ikaslea hizkuntza baliabidez hornitzeko?

6.14 Proposamen batzuk klasean L2a sustatzeko

- Giro egokia sortu
- L2ren erabilera testuinguratua ahalbidetzen duten egoerak diseinatu
- Hasieran, komunikazio egoera erritualizatuari eman garrantzia
- Diseinatu umeentzako egoera komunikatibo erakargarriak
- Proposatu umearen gogoko eginkizun eta gaiak
- Espazioa eta denbora antolatu umeak berba egitea ahalbidetzeko
- Ikasleen komunikazio premiak astzeko hizkuntza baliabide egokiak eta nahikoak eman
- Umeak diskurtso-mota desberdinekin hartu-emanetan jarri
- Umeen L1 errespetatu eta L2 erabiltzeko ahalegina afektiboki saritu

6.15 Gelako erritualak

- Ohiko egoerak, behin eta berriro errepikatzen direnak aldaketa gutxirekin (aurreikusten errazak, beraz)

Ahalbidetzen dute:

- errutina interaktiboa sortzea
- funtzio eta egitura komunikatibo eta linguistiko errazak eta laburrak erabiltzea, errepikakorrak
- haurra seguruago sentitzea, berak parte hartzea erraztuz

6.16 Gela hirueleduna

Frisiako gela bat: <https://www.futurelearn.com/courses/multilingual-practices/0/steps/22654>

- Zein estrategia erabiltzen dituzte gelan hiru hizkuntza nagusiekin bestelako hizkuntzak integratzeko?
- Antzekotasunik ikusten duzu euren eta gure eskolen artean?
- Holako metodologia eskola guztietan eta hizkuntza guztiekin erabil dezakegu?
- Zein aldaketa proposatzen dituzu(e)?